

Σαράντης Ἀρχιγένης

Ὁ Ἐθνικὸς Εὐεργέτης

καὶ

Ὁσία Παρασκευὴ

Πολιοῦχος Ἐπιβατῶν

Ἐπιμελεῖα ΖΩΗΣ Κ. ΖΑΚΚΙΔΟΥ, ἐπιβλ. *Ἡλιόθεα*
Δαπάναις Κυριῶν Ἀδελφῶν *Ἰ. Π. Κελερ*

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ Ι. ΒΑΡΤΣΟΥ, ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ 21

1938

Σαράντος Αρχιεπίσκοπος

ὁ Μέγας Ἐπίσκοπος Ἐπίσκοπος

ὁ Ἐπίσκοπος ἰσχυρὸς ἐπίσκοπος Σαράντος Αρχιεπίσκοπος ἐπίσκοπος ἰμ.

8 Σεπτεμβρίου 1809 ἐν Ἐπιδαύρῳ, ἡ γὰρ ἐπιτομή ἐστὶν ἐπὶ τῷ ἔργῳ
μετὰ παρακλήσεως Προπολίτου ἀποφασιστικῶν Κρητικῶν ἰσχυρῶν
περὶ τὴν 25 ἡμέρας.

ὁ πάλαιος ἱεραρχὸς Τραυλιῶν, ἡ δὲ ἀντιπάλαιος Θεοδοσία, ἀνοίγει
ἐπὶ Ἐπιδαύρῳ ἰσχυρὸν ἰσχυρῶν, ἀπὸ τῆς ἐπιτομῆς ἐν Σα-
ράντῳ πάλαιον Σαράντῳ.

ὁ πάλαιος ἀντιπάλαιος Σαράντος ἐπίσκοπος ἐπὶ Κρητικῶν ἰσχυρῶν ἀν-
τιπάλαιος ἐπιτομῆς, ἡ δὲ ἐπιτομή ἐπὶ τῷ ἔργῳ ἐπὶ τῷ ἔργῳ.

Περὶ τῆς ἀποφάσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐπιτομῆς ἐν 1828 ἐπιτομῆς
ἐπὶ τῷ ἔργῳ ἐπὶ τῷ ἔργῳ ἐπὶ τῷ ἔργῳ ἐπὶ τῷ ἔργῳ ἐπὶ τῷ ἔργῳ
ἐπὶ τῷ ἔργῳ ἐπὶ τῷ ἔργῳ ἐπὶ τῷ ἔργῳ ἐπὶ τῷ ἔργῳ ἐπὶ τῷ ἔργῳ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Ἡ μήτηρ του, οἰκοδέσποινα ἀξιοπρεπῆς, εἰς ἄκρον οἰκονόμος καὶ προικισμένη μὲ δημῶδες ποιητικὸν τάλαντον, ἐφρόντιζεν ἐπιμελῶς περὶ τῆς τακτικῆς μαθητείας τοῦ υἱοῦ της, ἀλλ' ἐνέπνεεν εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐργασίαν πρὸς ὕλικὴν ὠφέλειαν τῆς ἀπορφανισθείσης οἰκογενείας. Ἐκεῖνος δὲ εἰς ἄκρον φιλότιμος καὶ φιλόστοργος, προσεπάθει νὰ ἐκτελῇ μικρὰς ὑπηρεσίας ἐπ' ἀμοιβῇ διὰ νὰ εὐχαριστῇ καὶ ὠφελῇ ὕλικῶς τὴν μητέρα του, τὴν ὁποίαν ἠγάπα καὶ ἐτίμα ὑπερβολικὰ καθ' ἕλον του τὸν βίον.

Ἀφοῦ ἐμαθῆτευσεν εἰς τὴν σχολὴν τῶν Ἐπιδατῶν, μόλις 12 ἐτῶν,

Σαράντης Ἀρχιγένης

ἡ ψυχὴ του ἐπόθει ἀνωτέρων μέρφωσιν, καὶ ἐπειδὴ ἐστερεῖτο τῶν μέσων, ἐκ σταθερὰς ὄλως παιδικῆς ἀποφάσεως, ἀνεχώρησε δι' ἑνὸς ἐμπορικοῦ πλοίου τῶν Ἐπιδατῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐκεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν συγγενοῦς του οἰκογενείας, ἤτις κατῴκει εἰς Τζουμπαλί, ἐζήτησεν ἐργασίαν.

Τῇ συστάσει, λοιπόν, συγγενῶν του προσελήφθη ὡς βοηθὸς τῶν ὑπηρετῶν τῆς οἰκίας τοῦ Φαναριώτου καθηγητοῦ Λογάδη. Ἐν ἑκ τῶν καθηκόντων τὰ ὁποῖα τῇ ἀνετέθησαν ἦτο νὰ καθαρίζῃ τὰ κηροπήγια τῶν κηρίων διὰ τῶν ὁποίων τότε ἐφωτίζοντο οἱ εὐγενεῖς. Ὁ Σαράντης ὅμως ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὴν οἰκονομίαν τῆς μητρὸς του, ἐσύναξε τὰς σταγόνας

τῶν κηρίων καὶ δι' αὐτῶν σχηματίζων λύχνον ἐφωτίζετο τὴν νύκτα, διὰ τὴν συνεχῆ τὴν μελέτην τῶν μαθημάτων του.

Ὅταν ὁ Λογάδης ἐπληροφόρηθη παρὰ τῶν ὑπηρετῶν του τὸν διακτὴν ζῆλον τοῦ Σαράντη, τὸσον συνεκινήθη ἀπὸ τὸ ἦθος καὶ τὴν εὐφυΐαν του, ὥστε τὸν παρηκολούθησεν ὁ ἴδιος· καὶ ὅταν τὸν εἶδε μελετῶντα μετ' ἐμβριθείας, τὸν ἐνηγκαλίσθη μετ' ἐνθέρμου στοργῆς, καὶ δακρύων ἀνεψώνησε: «σὺ, ὦ παῖ, θὰ γίνῃς ἀρχὴ τοῦ Γένους». Καὶ ἀμέσως τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ὑπὸ τὸ ὄνομα Σαράντης Ἀρχιγένης, τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὴν Σχολὴν τοῦ Κουροῦ Τσεσμέ—ὅπως ἐλέγετο τότε ἡ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολή—καὶ ἐκεῖ ἐργαζόμενος νυχθημερόν, μοχθῶν καὶ μελετῶν, συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του, ὑποστηρικθὲς ἐν μέρει καὶ ὑπὸ τῆς φιλανθρώπου καὶ φιλογενοῦς οἰκογενείας Χατζηκώστα.

Μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του διωρίσθη διδάσκαλος τῶν Ἑλληνικῶν Σχολῶν Φιλιππουπόλεως, ὅπου ἐργάσθη τέσσαρα συνεχῆ ἔτη, πάντοτε σκεπτόμενος τὴν εὐρύνην τὰς σπουδὰς του. Μὲ τὰς μικρὰς, λοιπόν, οἰκονομίας ἐκ τῆς ἐργασίας του ἀνεχώρησεν ἐπὶ τῇ σκοπῇ τούτῳ ἐκ Φιλιππουπόλεως, τῇ συνοδείᾳ ἐνὸς φίλου του, ἐπιστρέφων εἰς τὴν πατρίδα του. Καθ' ὁδὸν ἐστάθμευσαν εἰς Ἀθριανούπολιν διὰ τὴν διανυκτερεύσουσαν εἰς ἓν πανδοχεῖον, ἀλλὰ τὴν νύκτα ὁ ὕπνος τοῦ Σαράντη ἦτο ἀνήσυχος καὶ πλήρης τρομερῶν ταραχῶν· εἰς ἐρώτησιν δὲ τοῦ φίλου του, ἀπήντησεν ὅτι τὸν ἐνοχλεῖ ἓν ὄνειρον.

Ἐμφανίζεται, εἶπεν, ἕνας καλόγηρος, ὁ ὁποῖος μοὶ λέγει, μὴ κοιμᾶσαι διότι καὶ ἐγὼ ἐκοιμήθην ἐδῶ καὶ με ἐσκότωσαν, με ἔχουν δὲ πεταγμένον εἰς θάμνους ἔξω τῆς πόλεως καὶ ἐδείκνυε τὸν τόπον παρακαλῶ τὴν βοήθησίν σου, Σαράντη, εἰς ἀνακάλυψιν τοῦ φόνου μου.

Τὸ πρῶτον, οἱ δύο ταξειδιῶται, παρουσιασθέντες εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς πόλεως, ἀνέφερον τὰ τοῦ ὁνείρου, τὸ ὅποιον, μετὰ ἐρεύνας τῶν ἀρχῶν, ἀπεδείχθη γεγονός, διότι ὁ καλόγηρος ἦτο ἐρανοστής φιλανθρωπικῶν σκοπῶν καὶ τὸν ἐφόνευσεν ὁ πανδοχεὺς διὰ τὴν ἀντιλήθησίν του.

Ἀκολούθως οἱ ταξειδιῶται ἀφέθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχῶν ἐλεύθεροι πρὸς συνέχισιν τοῦ ταξειδίου των.

Τὴν ἐπομένην ἡμῶς νύκτα πάλιν ἐπανελήφθη τὸ ὄνειρον καὶ ὁ καλόγηρος τὴν εἶπε: «σὲ εὐχαριστῶ, Σαράντη, διὰ τὰς ἐνεργείας σου, καὶ ἐγὼ θὰ σε προστατεύσω εἰς τὸν βίον σου καὶ ὅταν τρίτην φορὰν με ὄνειρευθῆς τότε θὰ προσεγγίσῃ τὸ τέλος τοῦ βίου σου».

Τὸ ὄνειρον αὐτὸ τὸ τόσον ζωηρὸν δὲν ἔπαυσεν ὁ ἀείμνηστος τὴν ἐνθυμητὴν καὶ ἀστειζόμενος, ἐν καιρῷ τῶν μεγάλων ἔργων του, τὴν λέγει «περιμένω καὶ τὸν καλόγηρον».

Φθάσας, λοιπόν, εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ἀκολούθως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, μὲ τὸν διάπυρον ζῆλον τῆς εὐρύσεως τῶν σπουδῶν του, καὶ μὲ θάρρος νὰ ὑποστῇ ὅλας τὰς δυσκολίας, ἦλθε βοηθὸς του μία λαμπρὰ τύχη. Συνέπεσε τότε νὰ συστηθῇ ἡ Σχολὴ τοῦ Γαλατᾶ Σαρᾶι (ἡ ἀνωτάτη Ὀθωμανικὴ Ἀυτοκρατορικὴ Ἱατρικὴ Σχολή) ἢ δὲ Ὑψηλὴ Πύλη ἐζήτει νὰ σπουδάσῃ τρεῖς νέους πεπαιδευμένους διὰ νὰ διορισθοῦν καθηγηταὶ τῆς Σχολῆς.

Εὐτυχῶς μεταξὺ τῶν τριῶν, τῇ συστάσει τοῦ Ρεσίτ πασᾶ, τὸν ὁποῖον ἐγνώριζεν, ἐξελέγη καὶ ὁ Σαρᾶντης Ἀρχιγένης. Ἀμέσως λοιπὸν ἐστάλη εἰς Παρισίους ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ρεσίτ πασᾶ, πρεσβευτοῦ τῆς Τουρκίας εἰς Παρισίους.

Προικισμένος δι' ἐκτάκτου εὐφυΐας καὶ ἀόκνου φιλοπονίας καὶ φιλαλληλίας, ἀπέκτησε τὴν συμπαθεῖ ἐκτίμησιν τοῦ Ρεσίτ πασᾶ, τόσοσιν διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ χαρακτήρος του, ὅσον καὶ διὰ τὸ σέβας καὶ τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν προστάτην του, τὴν ὁποῖαν ἐναργῶς ἀπέδειξεν εἰς μίαν ἀσθενείαν τοῦ πρεσβευτοῦ. Ὁ Ρεσίτ πασᾶς ἠσθένησε βαρέως καὶ εἰς τὴν κρίσιν τῆς ἀσθενείας του οἱ ἐπιστήμονες καθηγηταὶ ἐδίσταζον νὰ ἀναλάβουν εὐθύνην ἕνεκα τῆς σοβαρότητος τῆς νόσου. Τότε ὁ Ἀρχιγένης θαρραλέως ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος νὰ τὸν παρακολουθήσῃ καὶ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν θεραπείαν του.

Ἐκτοτε πλέον ἠῤῥῆσεν ἡ εὐνοία καὶ ὁ θαυμασμὸς τοῦ Ρεσίτ πασᾶ πρὸς τὸ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα τοῦ Ἀρχιγένους, καὶ μετὰ τὴν ὀκταετῆ ἀποφοίτησίν του ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ Πανεπιστημίου, τὸν ἔστειλεν νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ νοσοκομεῖα Ἀγγλίας, Γερμανίας καὶ Αὐστρίας καὶ ὅτε μετ' ὀλίγον καιρὸν ὁ Ρεσίτ πασᾶς διωρίσθη Μέγας Βεζύρης εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπιστρέφων παρέλαβε καὶ τὸν Ἀρχιγένην, τὸν ὁποῖον παρουσίασεν εἰς τὸν Σουλτάν Ἀβδούλ Μετζίτ εἰπὼν : Μεγαλειώτατε ! Ἴδου τὸ ἐξ Εὐρώπης δῶρον μου !

Ἀμέσως, λοιπόν, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς παθολογίας εἰς Γαλατᾶ Σαρᾶι ἔνθα διετέλεσεν τοιοῦτος ἐπὶ τριάκοντα τρία ἔτη, καὶ ἐτιμήθη διὰ τεσσάρων ἀνωτέρων παρασήμων, ἀτακτορικὸς ἱατρός, τῷ ἐδωρήθη ἵππος χρυσοχάλινος καὶ πολυόροφον μέγαρον ἐν Πέρφ, παρὰ τὸν περίβολον τῆς Σχολῆς, ὅπερ κατέστη τὸ ἐντευκτήριον μεγιστάνων καὶ ἐπιστημόνων.

Οἱ τίτλοι, ἢ ἐντακτικὴ ἐργασία καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἱκανότης του, κατέστησαν τὸ ὄνομά του περιλάμπρον εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ πάντες, πλούσιοι καὶ πτωχοί, ἐζήτουν τὴν ἐπιστημονικὴν ἀρωγὴν του. Ἄλλ' ὁ ἐξαιρέτου χαρακτήρος ἄνθρωπος μετὰ τῆς ἐπιστήμης ἐξήσκει καὶ τὴν

ἔμφυτον φιλανθρωπίαν του, θέτων ὑπὸ τὰ προσκεφάλαια τῶν ἀπόρων πελατῶν τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα πρὸς θεραπείαν των.

Ἐκ τῆς τοιαύτης, λοιπόν, ἀόκνου ἐπιστημονικῆς ἐργασίας του ἀπέκτησε δόξαν καὶ πλοῦτον τὸν ὅποιον δὲν ἐχρησιμοποίησεν ἀτομικῶς ἀλλὰ φιλανθρώπως, μερικῶς μὲν ὑπὲρ τῆς πατρίδος του γενικῶς δὲ ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους.

Ὁ ἀείμνηστος Σαράντης Ἀρχιγένης, ἀνὴρ μὲ ἀπέραντον πνευματικὸν δρίζοντα καὶ ὠραίους ψυχικοὺς κόσμους, ἐσκέφθη νὰ χρησιμοποιήσῃ

Ἐλένη Ἀρχιγένους

τὴν περιουσίαν του εἰς ἑλληνοπρεπῆ μὲρφωσιν τῆς νέας γενεᾶς, θέτων ὡς ἀφετηρίαν τὴν πατρίδα του.

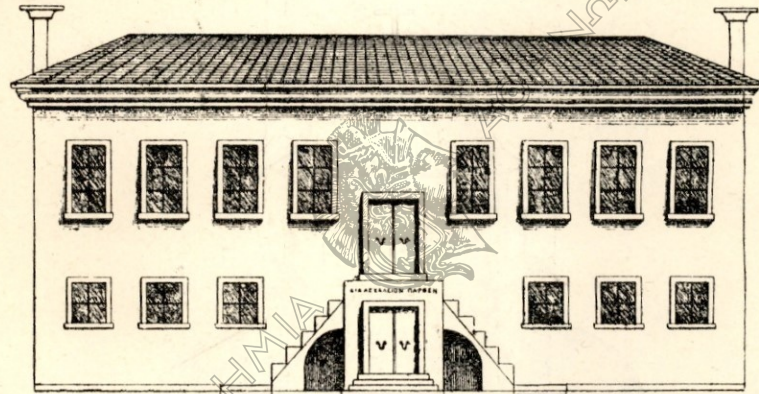
Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐνδόξου δράσεώς του ἐξετίμησε τὴν ἐκ Φαναρίου Κωνσταντινουπόλεως κυρίαν Ἐλένην Φανερλή, τὴν ὁποίαν καὶ συνεζεύχθη. Ἐκ τοῦ γάμου του δὲν ἀπέκτησε τέκνα, ἀλλ' εἰς τὸ πρόσωπον τῆς εὐγενεστάτης συζύγου του εὗρε συνεργὸν εἰς ὅ,τι ἀγαθοεργόν, εὐγενὲς καὶ ὑψηλὸν ἐνεπνέετο καὶ ὁ ἴδιος, πρὸς πρόοδον τῆς κοινωνίας τοῦ Ἔθνους καὶ δικαίαν διαίωσιν τοῦ ὀνόματός των.

Ἀπεκάλεσεν αὐτὴν ἰδρύτρια καὶ Κυρίαν καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κυρία διετέλεσε μέχρι τοῦ θανάτου της.

Γ.

Ὁ ἀγαθοεργός, λοιπόν, εὐεργέτης κατὰ τὸ 1857 ἱδρυσεν εἰς τὴν πατρίδα του τὰ Ἄρχιγένεια ἐκπαιδευτήρια, μεγαλοπρεπέστατα κτίρια, Παρθεναγωγεῖον καὶ Οἰκοτροφεῖον μετὰ ἐπιπυργίου ὥρολογίου, ἔνθα τὰ γενικῶς δωρεὰν σπουδάζοντα κοράσια καὶ πτωχὰ καὶ ὄρφανὰ ἀπελάμβανον τὰ φῶτα τῆς παιδείας. Ἐν δὲ τῷ Ὀρφανοτροφείῳ ἐσπούδαζον καὶ ἐσιτίζοντο περὶ τὰ εἴκοσι ὄρφανὰ δωρεάν.

Τὰ κτίρια λιθόκτιστα τάχιστα ἀπεπερατώθησαν καὶ ἐλειτούργησαν ὑπὸ τὴν ἄοκνον ἐπίβλεψιν τῆς κ. Ἀρχιγένους, διότι ὁ ἀείμνηστος ἀπη-

Ἄρχιγένειον Παρθεναγωγεῖον

σχολημένος διαρκῶς ὑπὸ τῶν ὑψηλῶν καθηκόντων του, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν διακαῶν πόθων τῆς εὐγενεστάτης καὶ φιλανθρώπου ψυχῆς του, σπανιότατα ἐπεσεκέφθη τὰ ἡθικὰ καὶ ὄλικα περίβλεπτα ἔργα του.

Μόνον κατὰ τὸ 1860 εἰς τὴν τελετὴν τῶν ἐξετάσεων τοῦ Ἀρχιγενείου Παρθεναγωγείου, ἦλθεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ ἀείμνηστος Εὐεργέτης τῆ συνοδείᾳ τοῦ τότε παρεπιδημοῦντος Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, καὶ πολλῶν ἐπισήμων καὶ συγγενῶν προσκεκλημένων του, καὶ πρὸς ὑποδοχὴν του αἱ μαθήτριά του δαφνηφόροι καὶ λευχειμονοῦσαι ὁμοιόμορφως κατῆλθον πρὸς ὑποδοχὴν του εἰς τὴν παραλίαν ψάλλουσαι ἔνθουσιωδῶς:

Ἐξανέτειλεν ὥραία
καὶ εὐφρόσυνος ἡμέρα,
ἐν χαρᾷ προὔπαντῶμεν
Σὲ τὸν ἀγαθὸν πατέρα.

Εὐτυχὴς ἡ ἔλευσίς σου
εἶναι πάτερ καὶ αἰσία
ἀγαθὰ εἰς τὴν πατρίδα
προμηγνύουσα παντοῖα.

Ἦλθες ὅπως χορηγήσης
εἰς ἡμᾶς τὰς εὐλογίας
Σοὶ προσφέρομεν τὸ σέβας
μετ' ἐγγνώμονος καρδίας.

Ζήτω τῶν Ἐπιβατῶν ἡ δόξα
τῶν Μουσῶν ὁ ἔραστής
ὁ Σαράντης Ἀρχιγένης
μετὰ τῆς συζύγου του Ἑλένης
ἀρίφρονος καὶ Σεβαστῆς.

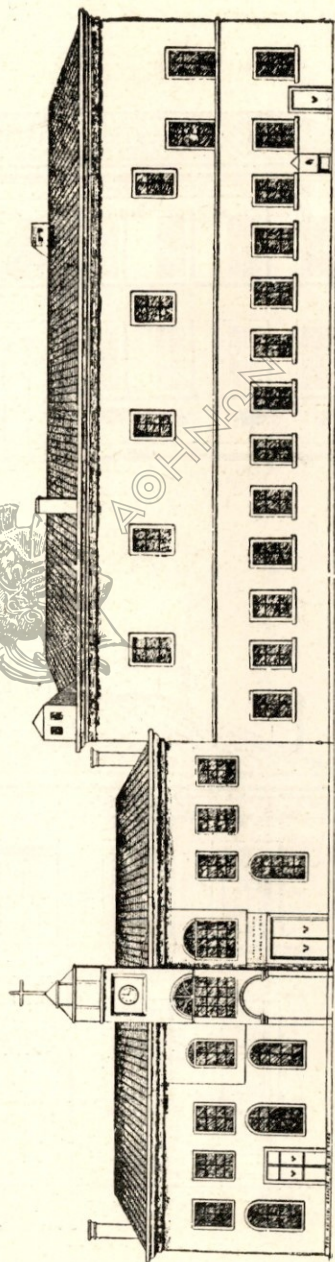
Ἡ Ναὸς τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων

Ἡ δὲ ἀνεκλάλητος χαρὰ καὶ ἠθικὴ ἱκανοποίησις του κατὰ τὴν
ἡμέραν ἐκείνην, ἐξεδηλώθη θερμότερα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς γλαφυρᾶς
προσφωνήσεώς του. «Αὕτη ἡ ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος ἀγαλιασόμεθα

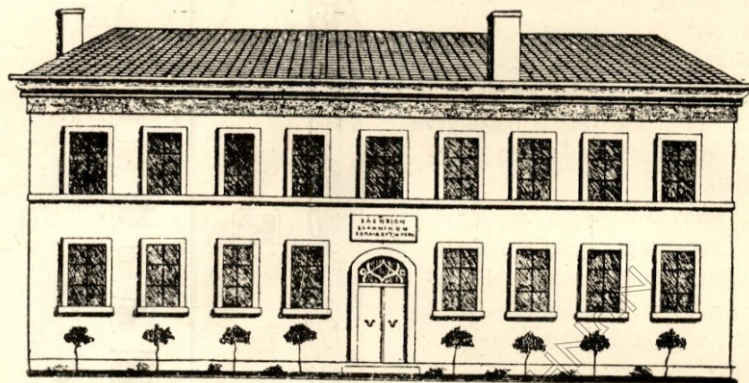
καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ» καὶ δικαίως· διότι ἔβλεπε τὴν νέαν γενεὰν τῆς πατρίδος τοῦ σκιρτῶσαν καὶ ἀνυπομονοῦσαν νὰ ἀπολαύσῃ καὶ ἐντροφήσῃ εἰς τὰ δῶρα τῆς ἀληθοῦς παιδείας καὶ ἐλευθερίας, τὰ ὅποια θαυμάσια παρῆγεν ἡ γενναϊὸς χεὶρ τοῦ Εὐεργέτου.

Κατὰ τὴν ἡμέραν λοιπὸν ταύτην τῆς τελετῆς, μαθὼν μετ' ἐκπλήξεως ὅτι τὰ κοράσια δὲν ἐκκλησιάζονται καὶ νηπιόθεν ὡς ὁ ἴδιος εἰς ἄκρον φιλόθησκος, ἐνθουσιωδῶς προσέθεσεν· «ἐγὼ θὰ ἰδρῶσιν διὰ τὰ κοράσια ἰδιαιτέραν ἐκκλησίαν, διότι ἐπιθυμῶ νὰ γίνωνται εὐσεβεῖς καὶ φιλόθησκοι μητέρες». Καὶ κατὰ τὸ 1863 ἰδρῶσιν ἐντὸς τοῦ περιβάλλοντος τῶν Ἀρχιγενεῶν καθιδρυμάτων περίβλεπτον ναὸν Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων τοῦ ἁγίου τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τέμπλον ἦσαν μαρμάρινα.

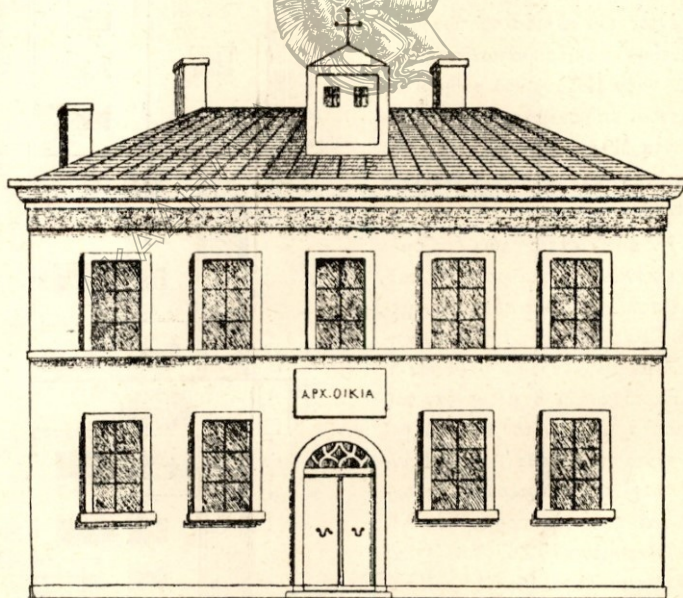
Ἐν αὐτῷ ἐκτὸς τῶν ὀριζομένων εἰκόνων, αἱ σταυροειδεῖς τοῖχοι ἐστολίζοντο διὰ τεσσάρων μεγάλων εἰκόνων ἐπὶ παχυτάτου κηρωτοῦ μὲ ἐμβαδὸν 4×5 μ. ὧν ἡ μία παρίστα τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου ἢ μᾶλλον τὸν Θεὸν δημιουργοῦντα· ἡ β' τοὺς Ἁγίους Πάντας· ἡ γ' τὴν δευτέραν Παρουσίαν καὶ ἡ δ' τὴν πρώτην ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. Ὅλοι ὁμοίοι σχημοὶ ἔργα θαυμάσια Ρώσων καλλιτεχνῶν, καὶ ἀφιέρωματα τῆς οἰκογενείας Χατζηκώστα. Δυστυχῶς ὅμως κατὰ τὴν ἀνταλλα-

Ἁγιγενεῶν Οἰκοτροφεῖον

Ἑλλένειον Ἑλληγενῶν Ἐκπαιδευτήριον

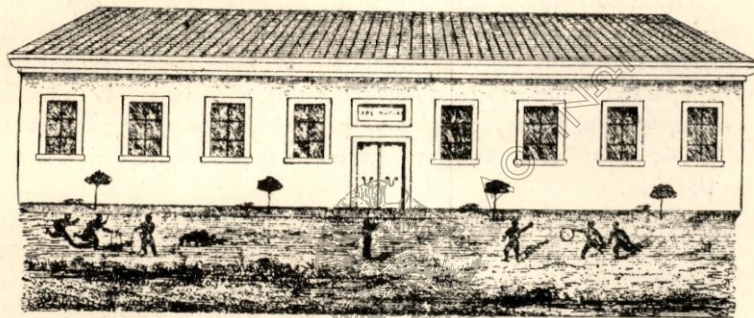

Ἀρχιγένειος οἰκία

γὴν ἐγκατελείφθησαν τὰ λαμπρὰ ταῦτα κειμήλια.

Εἰς τὸν ναὸν τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων ἐκκλησιάζοντο αἱ νεάνιδες, αἱ μαθήτριαι, αἱ κοσμήτριαι τῆς Σχολῆς καὶ οἱ ξένοι ἐπισκέπται. Ἐπίσης ἦτο ἐλευθέρα ἡ εἴσοδος κατὰ τὴν 9ην Μαρτίου ἑορτὴν τῶν 40 Μαρτύρων καὶ κατὰ τὴν 21ην Μαΐου ἑορτὴν τῶν Ἁγίων καὶ ἰσαποστόλων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης φερωνύμους ἑορτὰς τῶν Εὐεργετῶν.

Τὸν μὲν ἀριστερὸν χορὸν τῶν ψαλτῶν ἀπετέλουν αἱ μαθήτριαι τοῦ

Ἀρχιγένειον Νηπιαγωγεῖον

Παρθεναγωγεῖου, τὸν δὲ δεξιὸν οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἑλενείου Ἐκπαιδευτηρίου Γυμνασίου ἀρρένων Ἑλληνοπαίδων, τὸ ἐποίησαν ἱδρυσεν κατὰ τὸ 1868 ἡ εὐγενεστάτη κ. Ἑλένη Ἀρχιγένους δαπάναις τῶν κοσμημάτων της. Διὰ τοῦτο δταν ἐδλεπε τοὺς τελειοφοίτους τοῦ Γυμνασίου της νεαροὺς ἐπιστήμονας, ἰατροὺς, φιλολόγους καὶ διδασκάλους, χαριέστατα μειδιδῶσα τοὺς ἀπεκάλει τὰ πολύτιμα κοσμήματά μου.

Τὰ Ἑλένεια Ἐκπαιδευτήρια ἀπετέλουν δύο κτίρια, Οἰκοτροφεῖον καὶ Γυμνάσιον, καὶ ἀπέιχον τῶν Ἀρχιγενείων περὶ τὸ χιλιόμετρον, κτισμένα ἀμφοτέρω ἐπὶ τῆς ἀρχαίας δημοσίας ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ πρὸ τῆς κατασκευῆς τῶν σιδηροδρόμων λίαν ἐνεργοῦ. Περιεβάλλοντο δι' ἀπεράντων δενδροφύτων κήπων καλλωπισμένων διὰ τῶν ἐκ μαρμάρου προτομῶν τῶν ἀειμνήστων Εὐεργετῶν, ἐσωτερικῶς δὲ ἐστολίζοντο διὰ τῶν περικαλλεστάτων ἐλαιογραφῶν τῶν Εὐεργετῶν, χάριν δὲ τῶν σπουδῶν διὰ βιβλιοθήκης μετὰ πολλῶν τόμων, ὄργανοθήκης, μηχανημάτων φυσικῆς, χημείας, γεωμετρίας, στερεομετρίας καὶ ἀνθρωπολογίας.

Μεταξὺ τῶν καθιδρυμάτων τούτων περιελαμβάνετο καὶ ἡ πατρικὴ

τριόροφος οίκια τοῦ Ἀρχιγένοῦς εἰς τὴν ὁποίαν ἔμενον οἱ κατὰ καιροῦς διδάσκοντες καθηγηταί.

Τὰ Ἀρχιγένεια καὶ Ἑλένια Ἐκπαιδευτήρια διὰ τῆς εὐαγοῦς δράσεώς των κατέστησαν τὸ μορφωτικὸν πνευματικὸν φοιτήριον ὄχι μόνον τῶν Ἐπιδατῶν, ἀλλὰ τῆς Θράκης, Κωνσταντινουπόλεως, Μικρᾶς Ἀσίας καὶ διὰ τῶν κατ' ἔτος ἀποφοίτων αὐτῶν μετέδιδον τὰ φῶτα τῆς παιδείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν κοινωνίαν, διὰ τῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν νεαρῶν βλαστῶν τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων.

Κατὰ τὸ 1872 ὅτε ἐπεκράτησεν ὡς προκαταρτικὸν τῶν δημοτικῶν σχολείων τὸ νηπιαγωγικὸν σύστημα, τότε εἰς τὰ 1873 πρόσθετόν εἰς τὸν περίβολον καὶ τὸ Ἀρχιγένειον Νηπιαγωγεῖον κτίριον εὐρύτατον καὶ ψυχγωγικώτατον, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἰδιαίτερώς μορφωθείσης ἐν Ἀθήναις νηπιαγωγοῦ καὶ ἐγένετο τὸ δεύτερον μετὰ τὸ Ἀρσάκειον τῆς Ἑλλάδος. Ἀτυχῶς ὅμως αὐτό, ὅπως τὸ ἀπεκάλει ἡ κ. Ἀρχιγένοῦς, ἔμεινεν «Ὁρφανό».

Συμπληρώσας ὁ ἀείμνηστος Εὐεργέτης τὸ μορφωτικὸν ἔργον τῆς πατρίδος του, ἐσκέπτετο καὶ τὴν ἐμπορικὴν προαγωγὴν αὐτῆς διὰ τῆς κατασκευῆς ἐν αὐτῇ τεχνιτοῦ λιμένος τοῦ ὁποίου ἐστειρέτο ἡ ναυτιλία τῆς πατρίδος του καὶ τῶν περὶ. Ἀλλὰ πρὸς μεγίστην ἀτυχίαν ὁ θάνατος ἀνέκοψε τὸ φιλογενὲς ἔργον του ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δράσεώς του, καὶ μάλιστα ὀλίγον μετὰ τὴν τρίτην φορὰν ὅτε ὄνειρεύθη τὸν καλόγηρον.

Δ.

Ὁ θάνατος

Θερινὴν τινα ἡμέραν ἔκαμνε θαλάσσιον περίπατον εἰς τὸν Βόσπορον διὰ πολυκώπου πλοιαρίου τῶν ἀνακτόρων, τῇ συνοδείᾳ προσωπικοτήτων, ὅτε ζαλισθεὶς ἀπεκοιμήθη πρὸς στιγμήν, καὶ αἴφνης εἶδε τὸν καλόγηρον. Ἐντρομος ἀφύπνισθη καὶ ἐπροκάλεσεν τὴν προσοχὴν τῶν συμπλωτῆρων του, οἵτινες ἐπεθύμουν νὰ μάθουν τὴν αἰτίαν. Ἐκεῖνος ὅμως ἀπήντησε μόνον «περίλυπος ἡ ψυχὴ μου μέχρι θανάτου». Καὶ πράγματι μετὰ τρεῖς μῆνας ἐνῶ ἡ κ. Ἀρχιγένοῦς εὕρισκετο εἰς Ἐπιβάτας πρὸς παρακολούθησιν τῶν καθιδρυμάτων, ὁ ἀείμνηστος Εὐεργέτης προσεβλήθη σοβαρῶς ὑπὸ χρονίου νοσήματος καὶ ἀπέθανεν ἐν Πέραν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν 10ην Σεπτεμβρίου 1873.

Ὁ νεκρὸς του ταριχευθεὶς μετεφέρθη κατ' ἐπιθυμίαν του ἀπλούστατα ἀτμοπλοϊκῶς εἰς Ἐπιβάτας, καὶ ἐκηδεύθη ἐν τῷ φερωνύμῳ γὰρ τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων ὑπὸ τῶν Ἐπιβαταίων καὶ ἔλων τῶν περίξ πόλεων καὶ χωρίων μετὰ θλίψεως καὶ θερμότητων δακρῶν, διότι ἐστεροῦντο τῶν Ἐπιβατῶν τὴν δόξαν τῶν Μουσῶν τὸν ἐραστήν, ὅπως τὸν ἐξύμουν καὶ ὁμοίος τοῦ ὁποίου δὲν ἀνεφάνη διότι ἡ φύσις εἶναι φειδωλὴ

Ὁ Σαράντης Ἀρχιγένης μετὰ τῆς συζύγου του ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του.

εἰς ἀνάδειξιν τοιούτων ἀνδρῶν. Ἐτάφη εἰς ἰδιαίτερον περίβολον ἀπέναντι τῶν καθιδρυμάτων.

Ὁ θάνατός του ἦτο ἀνεπκνόρθωτος ἀπώλεια τῆς πατρίδος καὶ τοῦ Ἔθνους ὄλική τε καὶ ἠθική, διότι οἱ μεγάλοι Εὐεργέται καὶ διὰ διδαγμάτων καὶ διὰ τοῦ ἰδίου παραδειγματικοῦ βίου των, συνετέλεσαν εἰς πνευματικὴν καὶ ἐκπολιτιστικὴν ἀνάπτυξιν τῆς πατρίδος των, ἣτις διεκρίνετο ἐν τῇ Προποντιακῇ παραθαλασσίᾳ.

Ὁ Ἄρχιγένης ἐξέδοτο ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ ὑγειονομίαν, ἦτοι κανόνας πρὸς διατήρησιν τῆς ὑγείας (Παρίσιος 1848, 8ον, σελίδες 245) καὶ στοιχειώδη ἱατρικὴν παθολογίαν ἑλληνιστὶ ἐν Παρίσιος.

Τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου Εὐεργέτου ἐπένησαν μὲ βαρὺ πένθος αἱ σχολαί, διότι ἡ κ. Ἄρχιγένους διένειμε πενθίμους στολὰς εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ μαθητρίδας καὶ τοὺς πτωχοὺς, καθιέρωσε δὲ ἡ εὐγενεστάτη Εὐεργέτις ἐτήσιον μνημόσυνον κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων τὴν 9ην Μαρτίου, καὶ δεξιῶσιν ὄλου τοῦ ἐκκλησιασματος εἰς τὰ ἰδιαίτερα διαμερίσματά της καὶ εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ ὄρολογίου μέχρι τοῦ θανάτου της.

Τὰ Ἄρχιγένεια καθιδρύματα ἰδiosisτήρητα ἐπροκίβησαν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου ἱδρυτοῦ διὰ προικὸς ἀναλόγου τοῦ ὕψους σκοποῦ ὃν ἦσαν προωρισμένα νὰ ἐξυπηρετήσουν, κατατεθειμένης εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐξητφαλισμένης διὰ διαθήκης του, κατατεθειμένης μέχρι σήμερον εἰς τὸ Οἰκουμένικόν Ἡατριαρχεῖον. Διὰ τῆς διαθήκης του ἀποκαθιστᾷ κληρονόμους τῆς χρηματικῆς καὶ κτηματικῆς περιουσίας του τὰ Ἄρχιγένεια καθιδρύματα καὶ ἐκτελεστὰς ὀρίζει τὴν σύζυγόν του καὶ τὸν θετὸν υἱόν του Φώτιον Ἄρχιγένην ἱατρὸν ἐκ Μαδύτου.

Τὰ καθιδρύματα διηυθύνοντο ὑπὸ τοῦ θετοῦ υἱοῦ τῶν Εὐεργετῶν μέχρι τοῦ θανάτου τῆς κ. Ἄρχιγένους ἐπισυμβάντος τὴν 25 Ὀκτωβρίου 1891 ἐν Ἐπιβάταις ὅπου καὶ ἐτάφη πλησίον τοῦ συζύγου της. Μετὰ τρία δὲ ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου της ἔπαυσεν ἡ λειτουργία τοῦ Ἐλελείου Γυμνασίου λόγῳ κακῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας του.

Θλίψις καὶ πένθος ἐκάλυψε πάλιν τὰ Ἄρχιγένεια διότι ἑσπεροῦντο καὶ τοῦ ἐτέρου τῶν Εὐεργετῶν. Τεθλιμένα αἱ μαθήτριά καὶ ὄλοι οἱ Ἐπιβαταῖοι ἐκήδευσαν τὴν εὐγενεστάτην Εὐεργέτιδα, παντοιοτρόπως ἐκδηλώσαντες τὸ πληξάν τὰς καρδίας των βαρὺ ἄλγος, ἐν μέσῳ δὲ θρήνων καὶ κοπετῶν ἐξεφωνήθη ὑπὸ μαθητρίδας ἡ ἐπομένη ἔμμετρος προσφώνησις ἐπὶ τοῦ τάφου της, ἐπεξεργασθεῖσα ὑπὸ τῶν κοσμητριῶν τοῦ Παρθεναγωγείου.

*Θεέ! σημαίνει συμφορᾶς ἀπροσδοκίτου ὥρα!
λυπεῖται καὶ βαρναλεῖ Ἐπιβατῶν ἡ χώρα
λοιπόν! ἀπέπη ἀφ' ἡμῶν ψυχῆ προσφιλεστάτη!
λοιπόν! ἐοβέσθη ὁ λαμπρὸς ἀστὴρ τοῦ Οὐρανοῦ μας!
στερήθημεν ὑπάρξεως ἐξόχου θησαυροῦ μας!*

Δὲν ἴσχυσαν τὰ δάρκνα τέκνων εὐγνωμονούντων
οὐδὲ δεήσεις πρὸς Θεὸν πτωχῶν δακρυροοούντων,
οὐδ' ἄγρυπνος προσπάθεια ἐξόχου ἐπιστήμης
ἀλλ' οὔτε τρυφερὰ στοργή μετὰ πολλῆς μερίμνης.
ὦ! ναί! σὲ ἀπολέοσαμεν γενναία Εὐεργέτης!
μᾶς ἀπορφάνισες λοιπὸν σοφὴ μας ποδηγέτις!
ὦ συμφορά! ὦ λύπη! στὰς μαθητοῖας!
ἀπώλεια εἰς τὰς Σχολὰς πληγὴ εἰς τὰς καρδίας!

Προστά τις πρὸ τοῦ τά φου σου
Ἴδου γόνυ κλι νοῦ μεν
στέφανον κα τα θέ το μεν
τὴν μνή μιν σου εὐ λο γοῦ μεν
Γαῖ αν ἔ χους ἔ λα φράν
Ὁ λαι ἄ να φω νοῦ μεν

Ὅλαι αἱ μαθήτριάι ψάλλουσαι Αἰωνία ἡ μνήμη.

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς κ. Ἀρχιερέους ἡ διεύθυνσις τῶν καθιδρυμά-
των ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμένου τοῦ Πατριαρχείου εἰς τετραμελῆ διοικητι-
κὴν Ἐπιτροπὴν ἀπαρτιζομένην ἐξ ἐνὸς Ἐπιβαταίου τῶν τριῶν ἐτέρων
μελῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου ἐκ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβου-
λίου, καὶ οὕτω πως ἐλειτούργουν μέχρι τῆς κατοχῆς τῆς Θράκης ὑπὸ
τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν πανευρωπαϊκὸν πόλεμον.

Ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ μεγάλου Εὐεργέτου περιέχεται ἡ θέλησίς του
νὰ μὲν «ἔσαι!» μετὰ τῶν τέκνων τῆς πατρίδος του, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀν-
ταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν μετεβλήθη καὶ ὁ ὑψηλὸς προσορισμὸς τῶν Ἀρ-
χιγενειῶν καὶ τὰ μὲν μεγαλοπρεπῆ κοινωφελῆ καὶ ἀξιοθαύμαστα κτίρια
ἔμειναν εἰς τὸ τουρκικὸν ἔδαφος, τὴν δὲ προῖκα καὶ τὴν ἐν Ἑλλάδι
περιουσίαν των διαθέτει τὸ Ταμεῖον ἀνταλλαξιμῶν περιουσιῶν, ὑπὸ τὴν
Προεδρείαν τοῦ Ἁγίου Τραπεζοῦντος κ. Χρυσάνθου ὑπὲρ ἄλλων εὐαγῶν
ἰδρυμάτων.

Κατὰ πληροφορίας τοῦ τμήματος κληροδοτημάτων τοῦ Ὑπουργείου
τῶν Οἰκονομικῶν, ἐκ τῆς προικῆς τῶν Ἀρχιγενειῶν καθιδρυμάτων εὐρί-
σκονται εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν 66 ὁμολογίαι τοῦ δανείου 1925 τῆς
Ἐθνικῆς Τραπεζῆς δηλ. τὸ ποσὸν 33 χιλιάδων Λιρῶν χρυσῶν.

Κατὰ τὴν δραχμοποίησιν καὶ αὐταὶ ἐδραχμοποιήθησαν.

Καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου παύει διὰ τὰς θυγατέρας τῶν Ἐπιβατῶν
ἡ πνευματικὴ προαγωγή των ὑπὸ τῶν Ἀρχιγενειῶν καθιδρυμάτων.

Ἀλλὰ εἰς τὰς ψυχὰς ὄλων, ὅσαι ἀπήλαυσαν τὰ ἀγαθὰ τῆς διαπαι-
δαγωγῆσεως αὐτῶν, διατηρεῖται καὶ θὰ διατηρῆται ἐν γενεαῖς γενεῶν ἡ
θερμὴ ἀγάπη καὶ τὸ σέβας πρὸς τὸν Εὐεργέτην.

Μητέρες, μὴ παύσητε ποτὲ ἀναφέρουσαι εἰς τὰς ἀπογόνους σας μετὰ
διαπύρου σεβασμοῦ τὰ εὐεργετήματα καὶ τὸ ἐνδοξον ὄνομα τοῦ φιλογε-
νοῦς πατριώτου καὶ μεγάλου Ἐθνικοῦ Εὐεργέτου Σαράντου Ἀρχιερέους.

Ὑπὸ ΣΩΗΣ Κ. ΣΑΚΚΙΔΟΥ
τὸ γένος Ἡλιόγλου

Ἡ Ὁσία Παρασκευή